

TRACTATUS  
THEOLOGICUS  
In Primam Partem  
D. THOMÆ AQUINATIS  
DE DEO.



Heologia, quam Sacram Scientiam appellat Angelicus, aliarum scientiarum, ut tradit idem S. Doctor. *i. p. q. i. a. 5.* facile dignissima est; tum quia de Summo DEO rebusque divinis, tanquam de objecto sibi proprio agit, tum quia hoc ipsum objectum per altissimas, ac certissimas rationes, & modo sublimissimo tractat. Cum autem pro variis intermediiis finibus (qui tamen omnes in ultimatum unicum coenunt) varias de DEO, & rebus ad DEUM ducentibus questiones pertractet, varia etiam, ut ita dicam, fortius cognomina, & vocatur quandoque *Positiva*, quandoque *Scholastica*, nunc *Moralis*, nunc *Polemica*, alias etiam *Mystica Positiva*, ut habet *Valentia* *tom. i. disp. 1. q. i. p. i.* dicitur, quatenus occupatur potissimum Sacra Scriptura sensus, praeterim ad mentem SS. Patrum explicando: qua ratione principia & fundamenta firma conclusionum Theologicarum ponit, ac statuit, ex quo patet, *Positivam* eandem esse, quam ali *Scripturalem* appellant. *Scholastica* vocatur, quæ ex memoratis principiis, & aliis Theologicis Loci (Quos præ alis insinuerit explicat Melchior Canus ex Ordine D. Dominici Canariensis Episcopus) doctrinam fidei subtilius explicat, atque confirmat: qua facultate, quia nemo potest nisi diuturno labore in scholis eruditus, hinc recte *Scholastica* dicitur. Inde etiam ante milles ex ducentis annos usitatum jam fuit, ut qui ingenio ac eruditione excellerent, vocarentur *Scholasti*, ita idem Valentia allegans Divos Augustinum, atque Gregorium. *Moralis* est illa, quæ mandatorum sive Divinorum, sive humanae obligationem proponit, & quæstiones, quas Caslus conscientias appellamus, resol-

*R. P. Ant. Mayr. Theol. Tom. I.*

vit: ad quam revocari fors potest *Facultas Canonica*, quæ Leges Conciliorum, & Relponsa Romanorum Pontificum, ad Ecclesiasticam disciplinam spectantia, interpretantur. *Polemica* seu *Controversifica* infidelium quorumvis errores refellit. *Mystica* tandem, quam quidam etiam *Symbolicam* dicunt, illa est, quæ ut S. Dionysius vult, figuratis vocabulis divina explicat, ut cum DEI scientiæ oculus Divinus vocatur, vel justitia puniens ira appellatur: ali per *Mysticam* intelligent Theologiam *Affectionem*, seu illam, quæ hominem Evangelice perfectionis cupidum instruit, ejusque affectus in Deum attollit. Quam præfatus Liber complectitur, *Scholastica* est, cuius Princeps *Tractatus* absque dubio est, à quo ordinur, nempe de DEO Trino, & Uno, qui primarium seu Attributionis objectum est. Theologia Scholastica: hinc enim ex fine suo primario præ aliis ipsa considerat; alia verò in ordine ad eundem examinat.

2. Ut autem profunda Divinitatis sobrie scrutemur, & absque prolapsum periculo, oportet, dux nobis sit fides, ex cuius principiis, ut jam dictum, Theologia Scholastica conclusiones suas deducit. Quamvis autem principia ista per se nobis nota non sint, tamen Theologia aliquo modo potest dici Scientia, eò quod principia illa saltem sint per se nota Beatis: sicut scilicet Musica scientia dicitur, quamvis nimirum principiis per se notis, non Musico, sed Arithmetico, ut habet Angelicus *i. p. q. i. a. 2.* sapere enim scientia inferior supponit quandam à superiori demonstrata. Id tamen Arriagæ permittendum censeo, Theologiam non esse scientiam in sensu Aristotelico strictiore dictam, ad quam requiritur, ut sit ex principiis, quæ vel ipsi scientia sunt evidentes, vel certe de quibus ipsi est evidens, ea ab aliore scientia demonstrari; quorum neutrum Theologia convenit.

3. Sed neque habitus Theologicus est su-

A

per-

### Tractatus I. Disputatio I. Quæstio I. Articulus I.

pernaturalis; quamvis enim utatur revelationibus tanquam præmissis: tamen ex his per naturæ vires conculciones suas dedit, non minus, ac alia scientia: & potest hereticus eandem veritatem Theologiam inferre ex præmissis naturalibus, quam catholicus ex supernaturæ bus inferit. Sic non minus hereticus, quam catholicus facere potest hunc syllogismum: *Omnis homo est iudicandus à Christo: sed Adamus est homo: ergo est iudicandus à Christo:* quamvis in heretico præmissa sint tantum naturæ, in catholicò autem supernaturæ actus fidei, & conclusio, si tantum est actus elicitus Theologie, non autem habitus fidei (nam etiam hunc, ut & prudentiam supernaturalem, quandoque discursus elicere posse, multi nobiscum in Tractatu de Fide sentiunt) in uno, sicut in altero est tantum naturalis. Si quis tamen veram Theologiam ob principia, vel præmissis supernaturæ aliunde assumptha, dicat esse extrinsecè supernaturalem, rectè dicit, & ad mentem D. Dionysii de *Divinis nominibus c. 2.*

Definitur autem Theologia Scholastica, aut describitur saltem non male ab Elsparza in *proposito a. 3. Disciplina de DEO promovens principia fidei scientifico naturalis rationis processu.* Quia scilicet alius principiis fidei, vel certe eorum uno, & altera veritate naturæ evidente conculciones suas inferit. Ex quibus etiam patet, Theologiam esse argumentativam, utilemque fideibus corroborandam, & confundandam hereticos, qua de re S. Aug. l. 2. de doctr. Christiana c. 31. sic habet: *Disputationis disciplina ad omnia genera questionum, que in literis sanctis sunt, penetranda, & diffundenda plurimum valet: tantum ibi cavenda est libido rigandi, & paucilli quedam ostentatio decipiendi adversarium.* Hac ex Prolegomenis Theologicis obiter tergitile sufficiat: nec plurius opus esse videtur, cum alia leviora vel ex iis, qua de Prolegomenis Logice in aliis Philosophiae tractationibus, facile intelligenda, vel in ipso Operis decurso pro varia occasione hinc inde suis locis sint inferenda. Quare ad scopus primarium, DEI nempe considerationem accedimus.

### DISPUTATIO I.

#### De Essentia & Existentiâ DEI.

**4.** Illeutiemus hac Disputatione, an DEUS sit, quid sit, & qualis sit: sed omnia tantum pro humana rationis modulo, que utique tanta mysteria necdum capere possunt potest, donec ea revelata facie intueatur. Querentes autem primò, an DEUS sit, seu existat, nonanimo dubitandi, quod flagitium foret, sed animo dubitantes, seu Atheos, sive occulatos, sive manifestos convincendi, quod est virtutis. Quanquam autem circa entia alia primò soleat queri, quid sint, & tum primum, an sint, sive existant; tamen vice versa prius de Existentiâ DEI, & postea de ejus quiditate Theologi inquirunt; & rectè: nam aliorum essentia saltem logicè prior est ad exi-

stentiam: at DEI Essentia est ipsissima ejusdem Existencia: citus infuper naturali lumine dici mus, DEUM existere, quam cognoscamus, in quo Existencia ejus sit statuenda. Certe adhuc quamnam definitio DEO competit, disceptatur. Quare & nos prius de existentiâ Dei, sive de demonstratione ejusdem existentiâ Divina, & tum primum de ejus definitione agemus.

#### QUESTIO I.

#### De Existentiâ DEI, sive de ejus Demonstratione.

#### ARTICULUS I.

An Existentiâ DEI sit per se nota, vel debeat, & possit demonstrari.

**5.** Dico. Existentiâ DEI est per se nota quoad se, non autem quoad nos. Ita S. Thomas l. p. q. 2. a. 1. in corp. cum Thomistis, & Scotorum cum Scotistis, ac aliis communissime contra Albertum, Aggidium, & alios quoddam relatos à Valsquez tom. i. n. p. disp. 9. c. 1. Notum per se quoad se est illud ex Angelico, cuius prædicatum includitur in ratione subjecti e. g. animal in homine; nam animal includitur in ratione hominis; unde, qui perfectè penetrat, quid sit homo, statim per ipsum termini hujus cognitionem cognoscit esse animal, & rapitur ad affluentem, quod sit animal; & tali ita præpositio: *homo est animal:* est per se nota, etiam quoad ipsum; quare, cum existentiâ involvatur in essentiâ DEI, & significetur etiam nomine DEUS (nam DEUS definitur vel per terminos *En* a se, hoc est existens à se, vel per terminos *Cumulus omnium perfectionum*, inter quas utique etiam est existentiâ, vel per alias equivalentes, qui existentiam formaliter quacunque tandem ratione dicunt) existentiâ DEI, sive haec præpositio: *DEUS existit:* est nota per se.

6. At quia non statim hos terminos ita penetramus, ut statim intelligamus absque omni prævio discursu, includi in iis existentiâ, & quidem actualiter seu exercitè existentem: quia etiam audita propositione: *Deus existit:* non rapimus ad affluentem, sicut audita ista: *Totum est maius sua parte:* sed ex aliis argumentis debet nobis Deus existens innoscere (id quod constat experientia tam doctorum, quam indoctorum, qui negant, se apprehendendo Deum statim rapi ad affirmandum eum existere) hinc existentiâ Dei, seu præpositio: *Deus existit:* non est per se nota quoad nos. Ex quo facile inferitur, Deum debere aliunde innoscere, vel demonstrari.

7. Dico 2. Deus potest demonstrari. Ita Theologi omnes præter aliquos forte Nominales, quos citas tacito nomine Pelerius disp. 16. in c. 1. ep. ad Rom. eorumque sententiam ait repudiandam, ac explodendam. Goraz autem de DEO n. 8 nominat Pertum Alliacensem, Bassolum, & Majorem: proutque cum aliis, quos citas n. 6, quibusque jungendus Elsparza l. 1. de DEO q. 2. a. 2. & 3. est de fide, quod DEUS ex creatu-

#### An Existentiâ DEI sit per se nota, vel debeat demonstrari.

creaturis saltem moraliter demonstrari possit, Angelicus autem l. 1. contra gentil. c. 12. in 1. argum. oppositam nostræ sententiam vocat errorum, & in corp. falsitatem. Et sane testimonia Scripturarum sunt valde efficacia. Sic Septent. 13. v. 1. dicitur *Vani autem sunt omnes homines, in quibus non habet scientia DEI, & paulo post: v. 5.* A magnitudine enim speciei, & creature cognoscibiliter poterit Creator horum videri. ad Rom. 1. v. 19. Quia quodnotum est DEI, manifestum est illis; DEUS enim illis manifestavit; invisiibilis enim ipsius à creatura mundi per ea, que facta sunt intellectu conspicuntur; sempiterna quoque ejus virtus, & Divinitas ita, ut fint inexcusabiles.

8. Jam sic: posse DEUM videri, manifestum esse, ejus virtutem, ac Divinitatem intellectu conspicui, cum ignorantes esse inexcusabiles, & quidem non quomodo unius (quia ad hoc sufficerit evidens credibilitas) sed quia noluerint intellectu conspicere, hanc, inquam, non significant tantum aliquam probabilitatem; sed evidenter. Contentum Patres; nam S. Hieron. in superiori textum S. Pauli ad Rom. 1. v. 20. ait: *Tan̄ evidenter intellecta sunt, ut conspecta dicantur.* S. Maximus Confessor & concordiorum centuriaz. c. 3. *Conspicua namque creatura claras praebet notitiam, quod sit Conditor, at non qualis sit.* Alii autem Patres passim dicunt, DEUM nesciri non posse. Tandem demonstrationes DEI tam ex principiis moralibus, quam ex physiis, desumpta, quae vel ex Philosophiis sunt omnibus nota, tales sunt, ut nemo nisi stultus, aut insinuatus malus ea ausit negare;

9. Ob. 1. contra 1. Conclusionem ejusque primam partem. Notum, & cognitum sunt idem: atquinquapropositio est per se, seu se sola cognita (quippe ad hanc denominacionem requiritur necessarius intellectus cognoscens) ergo nulla est per se nota. Confirmatur: Si illa præpositio est per se nota, que ritè penetrata necessitatibus aliquem intellectum ad affluentem, omnis præpositio erit per se nota; cum omni suo modo necessitatibus intellectum Divinum: sed hoc est nimium: ergo. Resp. dist. maj. notum actu, & cognitum actu sunt idem, conc. maj. notum potentia & cognitum actu, neg. maj. & distincta proportionaliter min. neg. conseq. In definitionibus vel etiam descriptiōibus verba non semper significant actu, sed tantum potentiam, ut notum vel exdefinitione Termini Logici.

10. Ad confir. om. quod omnis præpositio seu omnia veritas si per se nota DEO, qui necessitatis est ad cognoscendam omnem veritatem, si præsterim prædicatum involvatur in ratione subjecti, ne fiat nova quaestio de nomine. Quando autem simpliciter dicitur præpositio per se nota, communiter intelligitur respectu creatura, seu quæ necessitatibus intellectum creatum, præcise penetratis ritè terminis, qualiter eum non necessitatibus omnis præpositio, etiam si prædicatum sit de ratione subjecti; quia non omnem talem præpositionem, præterim si sit de altissimis rebus supernaturæ, penetrat intellectus creatus. Si tamen velis dicere, quamvis talem præpositionem esse notam per se quoad se, nil absurdum dices, modò prædicata-

tum sit de ratione subjecti, & non tantum aliquid accidentaliter, vel per connexionem ei conveniens. In forma neg. maj. quia hic & tunc per notum per se intelligunt notum intellectu creato, vel dilig. erit nota quod se, seu etiam quoad DEUM, si prædicatum sit de ratione subjecti, conc. maj. quoad nos, seu intellectum creatum, neg. maj. &c.

11. Ob. 2. Juxta nos omnis definitio curuscunque rei est per se nota; quia semper prædicatum est de ratione subjecti: hoc est definitum: ergo. Confir. Sequeretur, quod etiam hæc propositio: *DEUS est Trinus:* est per se nota: hoc est incredibile: ergo. Resp. neg. mi. Quando autem aliqui oppotitum dicunt, sermo ipsius est de note non quoad se tantum, sed quoad nos. Ad confir. Godoy & eo teste Thomista conc. ma. negant mi. ego dist. ma sequeretur, quod ea propria est per se nota, si Persona sunt de essentiâ Divinitatis, conc. ma. fecus neg. ma. & dist. proportionaliter mi. neg. conseq. an autem Persona sunt de essentiâ DEI, ann, hic non est locus disparandi.

12. Ob. 3. contra 2. partem conclusio- nis prima. Illud est notum per se etiam nobis, cuius notitia naturaliter nobis inest; ita inest notitia de existentiâ DEI, ut docet S. Damascenus apud S. Thomam citatum n. 5. & passim alii Patres: ergo. Confir. 1. Prima veritas debet esse maximè cognoscibilis à nobis: ergo debet esse nota per se etiam nobis: sed prima veritas est DEUS: ergo. Confir. 2. Sic ut DEUS ut summa bonitas communicat se creaturis imme- diate physice per creationem, ita ut summa veritas se communicat iisdem imme- diate per cognitionem immediatam sui: sed hoc est fe- redere notum per se etiam quoad nos: ergo, Rely. neg. ma. Cognitio alicuius rei etiam tunc dic- uit nobis esse naturalis, vel naturaliter inest, quando à nature instigatur ad eam comparan- dam, & ab ipsa natura principium aliquod ejus habemus, ex quo illam faciliter inferimus, si- cut habemus respectu existentiâ DEI, quam ex nobis, & magis ex universa natura creata faciliter inferimus. Unde quidam non malè dicunt, hanc DEI cognitionem esse nobis natu- raliter insitam non in se, sed in radice.

13. S. Thomas cit. n. 5. ad 1. ait: naturaliter nos DEUM cognoscere confusè sub prædicato quidem re ipsa convertibili cum DEO, quin tamen cognoscamus illud esse convertibili: e. g. sub ratione beatitudinis nostræ, quam tamen non omnes agnoverunt in DEO flatu- endam. Ad primam confir. neg. ant. DEUS est prima veritas in essendo & in cognoscendo: sed tamen nos prius cognoscimus nos ipsos & creaturas, atque ex his primum inferimus DEUM dari. Unde prius cognoscimus aliquas veritates secundas, scilicet creaturas, vel etiam prima principia creata. Ad secundam confir. neg. ma. cum enim DEUS liber sit ad comunicandum se pro libitu per utramque hanc viam, potuit se una communicare immediate, altera mediata: & hoc fecit. Sic etiam se com- municavit tantum, & non amplius pro libitu suo.

14. Ob. 4. Est per se notum quoad nos, quod debeamus DEUM colere: ergo etiam,

quod

A 2

quod DEUS debeat existere; nam hoc includitur in priori: ergo, Confir. Naturamos incitat ad colendum, & invocandum aliquem DEUM: ergo etiam ad eum cognoscendum. Resp. dist. aut, est per se notum, quod absoluere debemus DEUM colere, neg. ant. quod conditio- natè, si DEUS existat, conc. ant. & neg. conseq. Eodem modo est per se notum, quod debeamus Superiorum reverenter, si existat: non autem est per se notum, quod existat. Ad con- fir. conc. totum; hoc enim plus non probat, quam naturalem nobis aliquomodo esse cogni- tione DEI, iocaret ut explicatum est n. 12. Potest etiam responderi, naturam non tantum incitare ex suppositione, quod detur DEUS, non autem antecedenter ad hanc hypothesin Reliqua, qua hic posse objici, dabis insira, quando de demonstratione DEI quasi à priori.

15. Ob. 5. contra 2. conclusionem. Verba: *videri, manifestum esse* &c. non semper significant in Scripturis evidentiæ; ergo nostra probatio non subsufficit. Confir. Si potest dici, quod illa verba significant evidentiæ, potest etiam dici, quod significant existentiam DEI esse notam per se: hoc non admittimus: ergo, Resp. om. ant. neg. conseq. Si quibusdam in locis similia verba non significant evidentiæ, idèo id contingere debet; quia vel alius Scriptura locus, vel traditio, aut definitio Ecclesiæ, vel ratio manifesta, aut communis interpretatione obstat; alias enim regula S. Augustini Scriptura accipienda est in sensu, quantum potest, proprio; nisi autem tale obstat, quin verba a nobis adducatur, sumuntur de visione evidentiæ (non corporal) sed intellectuali. Ad confir. neg. ma- dicus dicitur quidem videri, sed procul, ut ha- betur Jobi 36. v. 25. ex quo recte Gaspar Sanchez & Gormaz de DEI n. 49. inferunt, de- notari visionem adhuc obscuram, & per effectus.

16. Ob. 6. Existentiæ DEI potest cre- di; ergo non potest demonstrari. prob. conseq. fides & evidentiæ de eodem objecto non sunt simul: ergo, Resp. Quidam negant ant. & volunt, existentiæ DEI esse potius aliquod præambulum ad fidem, quam articulum fidei: alii probabilitate negant conseq. quavis enim non possint juxta quosdam simul stare in eodem actu scientia, & fides (quod multi alii ne- gant) non tamen repugnat, quod minus stent simul, vel saltem succellevi in eodem intel- lectu duo actus, unus fidei, alter scientie; nec enim obstat actu fidei, si objectum ejus mate- riale sit ex alia ratione, per alium actum at- tacta, evidens (quidquid sit de objecto formal) nam tamen est liber ad assentendum etiam ex motivo invidenti. Certè in Scripturis plura revelantur ratione naturali evidentiæ e.g. quod omnes homines moriantur: quod cœci non videant: quod aquæ decurrant ad mare &c. neccita DEUS otiosè revelat, sed, ut credantur.

## ARTICULUS II.

An DEUS possit ignorari.

17. Dico. DEUS invincibiliter igno- ri non potest saltem diutius ab

homine rationis capace. Hoc ad minimum supponit S. Thomas 1. 2. q. 89. a. 6. ubi docet, cum originali peccato non posse dari culpam tantum veniale, eo quod puer habens annos difcretionis statim tenetur se convertere ad suum finem, seu DEUM. Eandem assertiōē tradunt Granadus 1. p. tr. 1. disp. 1. sec. 3. & plures ab eo n. 12. citati item Lyranus, Abu- lensis, Valsquez, Card. Lugo disp. 5. de Incarn. sec. 6. n. 107. Amicus, Valentia, Coninck, & alij præfert recentiores communiter contra Arragam & alios paucos, videturque defensi ex Scripturis dicentibus de DEO Job. 36. v. 25. *Omnis homines vident eum, unusquisque inuenit procul*: quod licet non debeat accipi de iis, qui rationis usum non habent (sic nec de- bent accipi de his præcepta in Scripturis con- tenta) tamen debet intelligi de habitibus u- sum rationis, & oculis non claudentibus, sicut scilicet videtur sol ab omnibus.

18. SS. Patres etiam noſram fentientiam adſtruit: Sic S. Cyprianus. *Idolorum vanitate ait: Hec est summa delicti, nolle agnoscere, quem ignorare non posſis.* Tertull. l. de spectacul. c. 2. art. *Nemo negat, quia nemo ignorat, quod uero natura suggestum, DEUM esse universitatem conditorem.* S. August. tract. 106. in Joan. *Hec est enim vis verae Divinitatis, ut creature rationali jamratatione utenti nos omnino, ac penitus posſit abſcondi.* Idem in psal. 74. de DEO ait: *Qui ubique secretus est, ubique publicus, quem nulli licet, ut est cognoscere, & quem nemo permittit ignorare.* S. Hieron. vel. ut alij volunt, quidam Philippus in Jobi 36. v. 25. art. *Nullus tamen est, qui se abſcondat a calore ejus: & video unusquisque mortaliū, licet de longe, sentit, & intelligit DEUM.* plura vide apud Granadum loc. cit. & Falolum in 1. p. tom. 1. q. 2. a. 2. n. 9. & seqq.

19. Probatur conclusio ratione. Homo quisvis, si pervenit ad usum rationis, agnoscit brevi aliiquid esse bonum, & faciendum, aliud esse malum, & vitandum: item habet remor- sum conscientię ob malefacta: ergo debet agnoscere aliquam supremam regulam honestatis, itemque aliquem legislatorum supremum, & vindicem malum: ergo jam sub aliquo prædicto agnoscit DEUM, quod solum petimus; nec enim volumus, DEUM statim sub omni prædicto debere agnosciri a quovis. Quamvis autem exilim, DEUM etiam sub ratione conditoris universi, saltem vis ab aliquibus, certè non diu, invincibiliter ignorari posse, quod hæc notitia de DEO, imò etiam major de eo, tanquam remuneratore superiore necessaria fit ad salutem, & DEUS facientibus, quod est in se, non neget ita necessaria: tamen istud hæc & nunc ad hanc conclusionem defendendam non est necesse afferre. Ante prob. experientia universalissimæ, & ex eo, quod prima juris naturalis principia diu saltem ignorari non possint, ut iterum experientia monstrat.

20. Confirmatur. Synteresis aut conscientia vel natura humana, aut lumen rationis hominem saltem moverit, ut dubitet, an non sit DEUS dominus omnium, vindex malorum &c. Jam vel talis dubitans ultrem inquirit, & agnoscit

agnoscit DEUM dari, vel non inquirit, & non inculpabiliter negat; nam utique quis statim agnoscit, hanc veritatem, *an habeat supremum Dominum, quem colat*, debere à se inquiri, nec posse à se negligi tanquam iniuriam, vel ad se non pertinentem, sicut negligi potest in- quistio in paren, vel imparem numerum stellarum; cùm sit fundamentum omnis vita moralis. Pariter etiam ipsa pulcherrimamundi constructione moverit dubium faltem, an non de- tur mens sapientissima, quæ prudentissimo ordine omnia struxerit, quam venerari, ejusque voluntatem sequi oporteat: hoc autem posito, si indagare quis negligit, invincibilis non erit ignoranta.

21. Petes, an saltem invincibiliter DEUS possit diu ignorari. Resp. Si per vincibilem ignorantiam intelligitur illa, quia in se vinci potest, hic & nunc autem non statim vinci debet, talis etiam saltem diutius, dari non potest; nam de- ha discutendum sicut de invincibili ignorantia. Si autem per vincibilem ignorantiam intelligitur theologicæ peccaminola, ut communiter intelligi solet, non potest DEUS invincibiliter omnino ignorari; nam hoc ipso, quod quis peccat, & theologicè quidem (nam pecca- tum philosophicum suppono hic ex tr. de ad. humani, & communis ut moraliter saltem im- possible) debet agere contra præceptum DEI, adeoque debet DEUM saltem habitualiter scire sub ratione supremi legislatoris, vel prima re- gule honestatis: conqueanter non potest, qui peccat, DEUM omnino ignorare. vide ha de la Croix l. 5. à n. 55. ubi ait, peccan- tem actualiter & exercitè cognoscere DEUM, sed remisè, sicut cytharizans actu cognoscit regulas artis, quamvis non reflexè de iis cogit: si etiam, ut habet Lugo apud eundem La Croix, facerdos peccans contra castitatem, cognoscit exercitè & experimentaliter, se esse voto adstritum. Non autem nego, quod posse DEUS invincibiliter ignorari secundum quid, hoc est, non cognoscit sub predicatione formalis, & explicito DEI e.g. sub ratione Cre- atoris omnium, entis improducti, sibi ac aliis plenè sufficientis ad existendum, summi ac sim- pliciter necessarii boni; nam cum hac per se nobis nota non sint, demonstrationes autem non sint adeo omnino obvia, homines summè rudes, ac barbari, & vix ultra sensum sapientes poterunt culpabiliter hac DEI notitia clariori carere, dum scilicet culpabiliter inquirere negligen- tibus.

22. Ob. 1. S. August. tr. 106. in Joan. verbis citatis n. 18. adjungit ista: *Exceptis enim paucis, in quibus natura nimis depravata est, univerſum genus humānum DEUM mundi huius fa- tetur autōrem:* ergo aliqui possunt DEUM igno- rari. Confirm. ut S. Augustinus se ipsum explicat in sensu accommodo, ita in eodem alij SS. Patres, quando dicunt, DEUM ignorari non posse, accipi possunt de sapientibus, aut magis ingeniosis, non vero de omnibus rudibus, ac barbaris: ergo. Resp. dist. conseq. possunt ali- qui DEUM ignorare omnino, & sub omni præ-

dicato re ipsa convertibili. neg. conseq. sub pra- dicato auctoris, vel creatoris universi subdit. & hoc possunt invincibiliter ac diu. neg. conseq. invincibiliter, vel non diu. om. conseq. S. August. cit. n. 18. exprestè dicit, DEUM non posse o- minno ignorari, quamquam deus in hominibus depravatis, seu vitiis admittat ignorantiam culpabilem ejus, ut auctori mundi, seu sub predicato magis explicito. Ad confirm. neg. ant. quoad utramque partem; nec enim S. August. se explicat, ut adversari volunt, sed ut modò declaravimus: neque SS. Patrum dicta universalia debent refungi, nisi ratio, aut auctoritas ad id cogat; cum tamen in nostro ca- su cogat ad non refingendum.

23. Ob. 2. Brasili, ut Iuo in idiome carent literis F. L. R. ita carebant Fide, Lege, Rege. Fertur fanè, quod ante adventum Lusitanorum nullum Nomen agnoverint. Ut etiam restantur quidam, qui apud Indos diu vixerunt, aliqui Barbari inventiorum, qui jam adulti, & interrogati, an unquam de DEO cogitaverint, sincere respondent, nunquam prouis; quin apud aliquas nationes per plura facula nulla fuit de DEO notitia: atqui non est credibile, quod inter tot innumerabiles homines non fuerint aliqui invincibiliter ignorantes: ergo. Resp. neg. mi. vel ejus suppositum, scilicet quod ignoraverint DEUM.

24. Quod Brasili non caruerint omni notitia DEI, vide inferior n. 65. si autem caruerunt notitia DEI clariore, non caruerint invincibiliter: certè ut plurimum vixerè non ut homines, sed ut bruta, vittis prorsus immeriti, qua ratione facile exclusere cogitationes clariores de DEO, quibus hic ipse omnes homines fal- vari cupiens, etiam eorum animos sapienti- pultavit; itemque suggestiones SS. Angelorum, qui etiam eorum custodiæ deliberauerunt. Qua- re, licet omitti posse, eos DEUM sub clariore conceptu non agnoscere assertivè, seu affirmando, tamen negare non potest, eos illum agno- scisse dubitando. Admitti quidem etiam potest, eos nulla religione universali, vel patria- toti communi aliquem DEUM coluisse, sed quid ita cum ignorarint, ut nec dubium eorum conscientiam laci- nari, probari non posset.

25. Et licet hoc Indi aliqui de se dixerint, non ideo verum dixeré. Certè, ut Gormaz obseruat, Barbari illi (apè Luítanos veritatem celabant. Potuit etiam contingere, ut postea non fuerint recordati suorum cogitationum, aut dubiorum; qui potuere ea statim repellere, ut licentius peccarent, & sic morsus conscientiae obruerit facinoribus peccatis. Quod addi- tur de integris nationibus, incredibile est, adeo ut vel Cicero L. 1. de legibus sub intituli dixerit, nullam ex hominibus gentem esse, neque tam immansuetam, neque tam feram, quæ licet neciat, qualem DEUM habere de- ceat, habendum tamen ignoret. Certè, præter superius dicta, tot clarissima indicia ex mun- di fabrica, ex variis seculorum punitionibus, ex

tempestatibus ac fulminibus &c. supremum aliquem gubernatorem esse, aut vindicem criminum non finit omnino latere.

26. Ob. 3. Gentiles possunt invincibiliter nefcire multa principia iuris naturae, nobis manifestissima, e. g. quod adulterium, fornicatio, ebrietas &c. sint mala: ergo etiam possunt invincibiliter ignorare DEUM. Confirm. Possunt invincibiliter ignorare Christum, vel DEUM, factum ut remuneratorem supernaturalem: ergo etiam DEUM simpliciter. Resp. dist. ant. gentiles possunt ignorare aliqua principia iuris nature. conc. ant. omnia, praeteritum facilissima, & qua sint fundamentum primum omnis honestatis. neg. ant. & conseq. Tale autem principium facilissimum, similem fundatum, seu radix honestatis est existentia DEI, quae obvio discursu patet cuique.

27. Ad confirm. om. ant. neg. conseq. Ex creaturis, itemque ex dictamine conscientiae, aut synteresi, ac obligatione ad honestatem agendum, appareat quidem DEUS creator, aut certe legislator, non autem Christus, aut remunerator supernaturalis. Hinc omisso, quod de his primo non incidat barbaris suspicio, aut dubium, tamen credibile non est, quod non incidat dubium de legislatore. Unde, licet priora possint ignorari invincibiliter, tamen non possint ista. Dixi invincibiliter: nam invincibiliter diu ignorari non potest etiam DEUS ut remunerator supernaturalis; si enim faciat homo, quod est in se, DEUS ipsi suggereret hanc notitiam, necessitate medi ad salutem necessariam, ut colligatur ex propositione 22. damnata ab Innocentio XI. que ita habet: *Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medi, non autem explicita remuneratori.*

28. Ob. 4. Ex eo, quod homo cognoscat aliqua honesta, aliqua inhonesta, aliqua licita, aliqua prohibita, alia praecpta, non ideo cognoscit DEUM legositatem: ergo probatio n. 10. allata nil valeat. Prob. ant. potest dici, quod ea in tantum cognoscat esse honesta, vel inhonesta, in quantum cognoscit esse conformis, vel disiformis recte ratione, vel naturae rationali: vel si cognoscit etiam ut prohibita, potest apprehendere ut prohibita a legislatore creato, committente vel republica humana: ergo. Resp. neg. ma. ad prob. neg. 1. p. ant. nam cum homo apprehendat non quamcunque indecentiam, quod est, si quis etiam necessario nudus incedat, sed culpabilem, non agnoscit tantum disformatum quamcumque cum natura rationali.

29. Nam natura rationalis, in se praesertim spectata, non obligat ad culpam, sed ad hanc obligat lex DEI (ut suppono hic ex tract. de act. humana.) unde peccato debet agnoscere legem DEI, ad eoque hunc legislatorem. An autem in aliquo casu, ad minimum moraliter impossibili, posset quis peccare tantum philosophice, hic non disputo; quia etiam Barbari theologice peccant, ut est innegabile. Sed nec secunda pars antecedens est vera; quia synteresis proponit ut

neque

### ARTICULUS III.

*An Deus possit demonstrari à priori, vel quasi à priori.*

31. Demonstratio, ut notum ex Logica, alia est propter quid, seu à priori; quando scilicet demonstratur effectus per causam, quod dicitur à priori physico: vel quando per predicationem formaliter prius demonstratur aliud posterius, e. g. ex essentia proprietatis, ut ex rationalitate risibilitatis, quod dicitur à priori logico, vel metaphysico. Alia est demonstratio quia, seu à posteriori; quando demonstratur causa ex effectu, vel per predicationem posteriorius aliud formaliter prius, ut ex proprietate essentiae. Alia dicitur quasi à priori; quando scilicet demonstratur aliud per terminum convertibilem. Non autem nunc quarumvis de demonstratione à posteriori, de qua inferius, neque de demonstratione stricte à priori; quia DEUS causam habere non potest,

*An Deus possit demonstrari à priori, vel quasi à priori.*

neque etiam eius essentia est prior existentia; nam, quaecunque statuatur essentia DEI, ea formaliter includit existentiam, de qua re infra. Sed controversia hic est de demonstratione quasi à priori, seu per terminum convertibilem, abstractando ab effectibus creans.

32. Dico. Argumenta quasi à priori ad demonstrandam existentiam DEI hucusque inventa, non sunt demonstrativa. Conclusio est contra Antonium Perez, Elzparza, Rhodes, Viva, & aliquor aliorum ingeniosorum Recentiorum: non autem indiget probatione, sed tanquam refutacione argumentorum. Nototamen istud: rationes, quas gravissimi, & ingeniosissimi Theologoi non agnoscunt esse demonstrativas, verosimilis tales non sunt: ita se habent ratios adversariorum: ergo, majorem si neges, debes dicere, quod clarissimi viri viam carum non penetrarint, quod est, ut Recentior quidam ait, contra regulas Galatæ; si enim demonstraciones forent, & vis earum percepta fuerit, intellectum rite dispositum, qualis censeri debet virorum ingeniosissimorum, statim ad assentum rapuerint, minor autem negari non potest: nam plerique Theologi evidenter illis argumentis abnegant, & clare Angelicus 1. p. q. 2. a. 1. in corp. & l. 1. contra gentiles c. ii.

33. Sed & SS. Patres (excepto fortè S. Anfelmo, de quo dubitari potest, ut suum argumentum voluerit tanquam demonstrationem proponere) non adhuc ista argumenta, quasi à priori desumpta, ad demonstrandum DEUM; sed ordinari afferunt demonstrationes ex effectibus, seu à posteriori. quin S. Dionys. c. 7. de Divinis nominibus sic habet: *Fortè id veraciter dicimus, nos DEUM non ex ipsis natura cognoscere (id tempe ignotum est, omnemque operationem, ac sensum) sed ex creatione omnium ordinatissima dispositione, ut ab ipso producatur.* Accedit, quod argumenta horum Recentiorum patiantur retoricas valde difficiles.

34. Ad solutionem autem istorum argumentorum, & applicandas retoricas prædicto Primo, ipsos adversarios communiter admittere, existentiam DEI non esse notam per se quocad nos, de qua re n. 5. §. 6. Secundo mysterium SS. Trinitatis demonstrari à nobis non posse, cùm sit supra captum nostrum, sicut neque demonstrari potest ejus implicata. Tertio, impossibile esse creaturem perfectissimam fatalem, ut communiter docent Philosophi; quia omnipotens infinita potest terminari effectu finito. Quartio, pariter implicare numerum finitum maximum, cuius ratio breviter est; quia vel illi non posset à DEO addi unitas, adeoque finitum exhaustur omnipotenti DEI: vel si illi adderetur unitas, deberet fieri infinitus, quod est falsum; nam iterum ablata unitate fieret finitus, adeoque infinitum effe finiti acceptiōibus exhaustibile, quod est contra definitionem infiniti. Quinto, per ens sine defectu non intelligi tantum ens sine defectu positivo; sed etiam sine negativo, hoc est, ens habens omnem cumulum per-

35. Sexto noto, iuxta Atheum ens ita perfectissimum esse Chimaram: unde ad ejus membrum diu negatur possibile, donec evidenter probetur esse possibile, & hoc ejus suppositum evidentia evenerit. Septimo, Atheum non debet positivam implicantiam in DEO ostendere; quia, quamvis hanc non ostendar, non sequitur, DEUM esse evidenter possibile; nam hæc argumentatio: *Nulla appareat implicantia: ergo res est possibilis: ad summum est probabilis, & neutiquam demonstrativa, ut agnoscat ipse Perez.* Octavo, hanc ipsam argumentationem, ut sit bona, & maximè ut sit demonstrativa, debet supponere existentiam DEI; nam ideo eam concedimus rite concludere; quia censens nihil negandum omnipotentiam Divinam, quod contradictionem non involvit: at non pariter concedit Atheus; nam mundus alius, ex partibus ab hoc nostro omnino distinctus compositus, non involvit esse, & non esse; & tamen non concedetur possibilis ab Atheo, qui nihil novas mutationes circa entia existentia seu atomos aternas admittit. Si dicas, tandem mundum involvere ex mente Athei contradictionem, eo quod debetur esse productus, quia exilit, & non productus, quia non habebet causam, jam confugis ad prædicata contradictionia medita, qualia etiam ipse apparentia opponti enti perfectissimo.

36. Nonò notandum, aliud esse rem existere tantum in intellectu, sive signata, & secundum conceptum formalem; aliud rem existere à parte rei, sive exercitū, seu secundum existentiam realiter, aut physicè actuatum, & ad statum realēm deducitam; nam multa existunt in intellectu, qui unquam existant à parte rei, e. g. alius mundus. Decimò, aliud esse conceptum formalem rei inadæquatum, seu præcipuum, e. g. si concipiatur animalū sic, tunc animal, prout est à parte rei, concipiatur tantum inadæquatè, & præcisivè: aliud esse conceptum adäquatū, & deductum ad statum realēm, seu existentiam, e. g. si concipiatur Perus cum omnibus prædicatis etiam individuantibus, & quidem inter se comparatis ut compõibilius & coexistensibus.

37. Jam quamvis primo modo concepta res non involvat in suo conceptu formali contradictionia, non sequitur eam esse possibilem; nam si etiam hircocervus precise consideretur secundum naturam hirci, non involvit contradictionia, nec appareat impossibilis, quin propterea possit dari à parte rei; quia scilicet habet alia prædicata cum prioribus incompossibilis, à quibus hic conceptus inadæquatus præcindit. Et taliter conceptum tantum inadæquatum dicere potest Atheus esse parentiam omnis imperfectionis: si tamen possit præcindere à prædicato entis, quod ad Athei mentem necessarium dicit productionem vel dependentiam, quæ, efi fortè ex mente ejusdem Athei non efficiuntur, tamen est imperfectio ex men-

te volentium demonstrare DEUM: certè est excludens afeitatem, adeoque Deitatem. Et in hoc sensu Atheus semper negat carentiam omnis imperfectionis, seu exclusivam etiam productionis, esse possibilem.

## ARTICULUS IV.

### Solvuntur Objectiones.

**38.** O B. I. Nullum bonum est Chimæra: sed ens perfectissimum est bonum: ergo non est Chimæra: maxima: bonum enim est proprietas entis Chimæra autem non est ens, mihi est evidens; quia bonum, & perfectum identificantur, consequentia est in forma. Jam sic. Si ens perfectissimum non est Chimæra, est possibile: si est possibile, actu existit: ergo prob. mihi. Si non existeret, non esset ens perfectissimum; quia careret existentia, qua est evidenter perfectio: ergo. Argumentum istud ponitur quoque sub his aliis terminis: Carentia omnis imperfectionis non est Chimæra: ergo possibilis: ergo existens, vel obsecutus a Precio: Nullum bonum est perveniens aliquis ad hoc, ut sit Chimæra: sed ens perfectissimum est bonum: ergo non est perveniens ad hoc, ut sit Chimæra: ergo est possibile, adeoque existens.

39. Hac ratione videtur imprimis probari, DEUM esse quoad nos per se, sive extermis notum. 2. Retorquet argumentum sic: Numerus finitus perfectissimus, seu maximus est bonum: ergo non est Chimæra. Tres Personæ perfectissimæ in natura identificantur bonum: ergo evidenter possibiles. Item creatura perfectissima est bonum: ergo possibilis. In forma responderi potest primum dictum. En. perfectissimum est bonum: si vere detur, & exercitè à parte rei, concilii, mihi. si tantum detur signata in intellectu praescindente, neg. mihi. & conseq. Responso hac, cuius major declaratio peccati potest ex n. 36. notando 9. & 10. bona est, & ad mentem Angelici i. p. g. 2. a. 1. ad 2. ubi sic fit: *Dato etiam, quod quilibet intelligat, hoc nomine DEUS significari hoc, quod dicitur, scilicet illud, quo maius cogitari non potest, non tam propter hoc sequitur, quod intelligat id, quod significatur per nomen, esse in verum natura; sed in apprehensione intellectus tantum. Nec potest argui, quod sit in re, nisi daretur, quod sit in re antiqua, quo maius cogitari non potest, quod non est datum à ponentiibus DEUM non esse.*

40. Resp. 2. juxta mentem Athei neg. mihi. cum enim ens perfectissimum juxta Athem sit Chimæra, non est bonum: vel est bonum & simul non bonum, hoc est Chimæricum & nullum bonum, ad prob. dictum illatum. Bonum verum & perfectum verum identificantur, concilii, illatum. Bonum Chimæricum & perfectum verum, vel viceversa bonum verum & perfectum Chimæricum identificantur, neg. illatum. Debet igitur aliunde demonstrari,

quod ens perfectissimum habeat veram perfectionem, aut veram bonitatem, & non tantum Chimæricam. Nec dicas reflexe: Ens vere perfectissimum, vel carentia vera omnis imperfectionis est bonum, & non Chimæra; nam eodem modo dicam: Numerus finitus vere maximus, & perfectissimus: Creatura vere perfectissima &c.

41. Ratio est, quia, nisi aliunde probetur, dari ens vere perfectissimum, Atheus responderi potest, hoc ipsum esse Chimæram; sicut si dices: *Imperfectione vere perfectissima*: sicut enim hic terminus est complexus ex duabus contradictionibus, scilicet ex imperfectione, & perfectissimo: ita etiam terminus: *Ens vere perfectissimum*: est terminus eodem modo complexus; nam juxta Athem ens jam significat dependentiam ab alio, quæ juncta omnes, saltem non Atheos, est imperfectio. Et quamvis hoc res ipsa sit falsum, non tamen est ex terminis notum; sed debet demonstrari, quod non sit dicendo tantum: *Ens vere perfectissimum*. Nec etiam dicas: Ens in suo conceptu non involvire ullam dependentiam, vel imperfectionem; quamvis enim hoc admittatur in scholis, ubi admittitur DEUS, tamen ex se evidens non est, præterea si loquamur de ente exercitè & in statu physico, debetque Atheo probari; alias semper dicet, ens excludere afeitatem. Simile responsum datur ad alios terminos: scilicet negatur, carentia omnis imperfectionis esse verum bonum, vel non esse Chimæram.

42. Dices cum quibusdam contra retorctiones, implicantiam numeri finiti maximi & creature perfectissima aliunde probari; non vero implicantiam entis perfectissima, ut urgeo ex notando septimo n. 35. Sic adversari ad summum probabilitatem ostendunt DEUM, non autem demonstrant: immo cum contra mysticum SS. Trinitatis afferri non possit implicantia vere talis, etiam hoc demonstratum fore; potest enim eodem modo dici: Carentia trina omnis imperfectionis: Ens trinum perfectissimum. Si dicas, in his occurrere saltem contradictiones apparterentes respectu intellectus humani: respondeo, etiam in intellectu Athei dari contradictiones apparterentes tales in ente perfectissimo, cum jungatur ens, hoc est juxta ipsum, dependentia, & perfectissimum, hoc est ad mentem argumentantium, afeit. Deinde non statim capitur, quomodo omnes perfections, DEO attributæ, sint compositibiles, e.g. quomodo sit libertas simul & immutabilitas, quia tamen debet supponi in ente omnimode perfectissimo: non ita se res habet in demonstratione à posteriori; quia ibi aliunde demonstratur ens à se, & ex hoc prædicto deinde deducuntur.

43. Dices 2. Siterminus *Ens perfectissimum* est complexus, & involvit duo contradictiones; separamus per intellectum ista contradictiones, hoc est, imperfectionem à perfectione, & discurrat-

*An Deus possit demonstrari à priori, vel quasi à priori.*

curramus de hac sola, tunc procedet demonstratio. Resp. neg. quod hæc separatio possit fieri ex n. 34. notando 5. hæc enim separatio non esset pura negatio imperfectionum positivarum, sed accumulatio omnium perfectiorum, ut scilicet excludatur omnis imperfectionis, qua perfectiones Atheus negat esse compositibiles. Dein non posset falso separari prædicatum existens, ut patet;

& tamen hoc prædicatum ex mente Athei jam involvit dependentiam, donec opossum aliunde ei demonstretur. Responderi potest secundum: dato etiam, quod hæc separatio possit fieri, fieri debet tantum per præficiem formalem: ex quo non sequitur, quod in statu exercito ens perfectissimum non involvet contradictionis, ut colligi potest ex n. 36. notando 9. & 10. Haec responso bona est, prior pars expeditor. Si urgues: qualibet Chimæra componitur ex partibus, quarum qualibet seorsim est possibilis: ergo etiam ita, quæ est composita ex perfectionibus & imperfectionibus: ergo tam perfectiones, quam imperfectiones seorsim sunt possibiles: ergo etiam folius cumulus perfectionum est possibilis, adeoque DEUS. Resp. neg. ant. quod falsum est in omnibus Chimæris compositis ex uno membro necessario: e.g. juxta omnes non Atheos est Chimæra *DEUS non existens*: ergo potest Athetus dicere, etiam antecedens esse falsum in aliis, donec ipsi oppositum aliunde demonstretur. Accedit, quod præterea hæc Chimæra *Ens perfectissimum* non possit partialiter ita accipi; nam in ipso prædicto *perfectissimum* jam involvit existentia, adeoque ex mente Athei dependentia, seu imperfectio. Si autem existentia per intellectum separaretur, per se ruit argumentum supponit esse perfectionem, scilicet carentiam afeitatem. Potest etiam responderi 2. dō dist. 1. ant. Est verum enthymema, si sensus sit: datur impossibile exercitè in statu reali, vel falsum per conceptum adæquatum in intellectu, concilii, ant. si tantum sit sensus: datur tantum si gnate & per conceptum præcivum, neg. ant. & cons. potest enim Chimæra abstrahendo ab imperfectionibus considerari ut mera perfectio, quo supposito non sequitur, quod si in intellectu detur Chimæra tantum inadæquata concepta, qualibet Athetus dicit concepi a suis adversariis hanc Chimæram: *Carentia omnis imperfectionis* eo ipso in intellectu detur imperfectio; quia potest ab hac in statu signato præscindere, conseqüenter potest conseqüens enthymematis esse falsum in statu signato, adeoque etiam enthymema non verum. Aliud est, si daretur Chimæra à parte rei, vel adæquata cognoscatur; tunc enim non possit dari talis præcivus: at primum fieri non potest, alterum, ut sit Athetus, etiam non sit. Vide dicta n. 36. & n. 39. Potest responderi tertio dist. ant. Ex hoc enthymema & præposito ab opposito illata habet tantum sensum conditionatum, ex quo nihil absoluere, tunc inferri, concilii, ant. haber sensum absolutum, neg. ant. & conf.

45. In forma dist. maj. contradictiones non possunt esse idem inter se ita, ut sint, seu existant absolute, concilii, ma. conditionate, neg. ma. & om. mi. neg. conseq. Addo: quando dicitur, tandem vel talem rem esse actu impossibilem, non significari existere actu duo contradictiones identificatae (nam e. g. hircocervus non existit)

sed tantum significari, quod actu sit vera hæc præpositio conditionata: si daretur illatas, datur contradictiones identificatae: ex quo tandem ipso inferri, rem hanc non posse actu existere. Nolim autem hoc afferas difficultarem, an in Divinis de eadem re possint verificari prædicta contradictiones; nam, quamvis hæc multi admittant, non demonstrant, sed ex principiis fidei inferunt.

46. Dices 4. Hoc enthymema est verum: Datur impossibile: ergo datur carentia alicuius perfectionis: ergo per evidenter illationem ab opposito consequitur ad oppositum antecedens etiam hoc est verum: non datur carentia alicuius perfectionis: ergo non datur impossibile: subsumitur: argui, quando datur carentia omnis imperfectionis etiam negative, non datur carentia alicuius perfectionis: ergo non datur impossibile: consequenter est possibilis, adeoque existens & DEUS. Resp. concilii, vel, duobus enthymematis, neg. mi. subsumptam; nam, ut iam saepe diximus, carentia omnis imperfectionis, cumnon possit concepi ut pura negatio aut nihil, sed debeat concepi ut ens, involvit juxta Athem dependentiam, adeoque aliquam imperfectionem, consequenter carentiam alicuius, quod saltem argumentans supponit esse perfectionem, scilicet carentiam afeitatem. Potest etiam responderi 2. dō dist. 1. ant. Est verum enthymema, si sensus sit: datur impossibile exercitè in statu reali, vel falsum per conceptum adæquatum in intellectu, concilii, ant. si tantum sit sensus: datur tantum si gnate & per conceptum præcivum, neg. ant. & cons. potest enim Chimæra abstrahendo ab imperfectionibus considerari ut mera perfectio, quo supposito non sequitur, quod si in intellectu detur Chimæra tantum inadæquata concepta, qualibet Athetus dicit concepi a suis adversariis hanc Chimæram: *Carentia omnis imperfectionis* eo ipso in intellectu detur imperfectio; quia potest ab hac in statu signato præscindere, conseqüenter potest conseqüens enthymematis esse falsum in statu signato, adeoque etiam enthymema non verum. Aliud est, si daretur Chimæra à parte rei, vel adæquata cognoscatur; tunc enim non possit dari talis præcivus: at primum fieri non potest, alterum, ut sit Athetus, etiam non sit. Vide dicta n. 36. & n. 39. Potest responderi tertio dist. ant. Ex hoc enthymema & præposito ab opposito illata habet tantum sensum conditionatum, ex quo nihil absoluere, tunc inferri, concilii, ant. haber sensum absolutum, neg. ant. & conf.

Ad clarissim capienda has responsones, nota ex n. 44. quod omnes propositiones necessarie de creatis, vel distinctis à DEO sint conditionatae: & utique antecedens: *Datur impossibile: absolute non est verum: cumque ex antecedenti conditionato non possit inferri nisi iterum conseqüens conditionatum, etiam istud non potest esse absolute: ergo per quamcumque legitimam illationem ab opposito conseqüentis conditionati non potest inferri oppositum antecedenti ab solutum: conseqüenter non potest inferri ab-*

soluta existentia carentia omnis imperfectio-  
nis: imò, si ritè accipiat hoc enthymema,  
plus non dicit, quām hac propositio conditiona-  
ta: si datur impossibile, datur imperfectione: ex  
qua propositio per legitimam illationem ab  
opposito conditionati seu consequentiis ad op-  
positum conditionis, seu antecedentiis hæc tan-  
tum iterum conditionata sequitur: si non da-  
tur imperfectio, non datur impossibile: ex qua  
etiam nihil absolute infertur; quia si subsume-  
retur: arqui, data carentia imperfectio, non  
datur imperfectio: iterum est propositio tan-  
tum conditionalis; quia solum significaret: si  
datur carentia &c, dein hæc ipsa propositio sub-  
sumpta, nō jam sapis dictum, negaretur ab A-  
theo, dicente, carentiam illam esse terminum  
complexum, adeoque involvere contradictionem  
& imperfectiōnēm. Addendum etiam obiter, non esse formaliter æquivalentes proposi-  
tiones: Non datur carentia alicuius perfe-  
ctionis: & Datur carentia omnis imperfectio-  
nis: cùm prior sit negativa, altera affirmativa, vel  
infinitans. Sic rectè dicit: fol luceat: ergo dies  
est: & ab opposito consequentiis: dies non est:  
ergo fol non luceat: scilicet si propositio sit ne-  
gativa: at mali infinitans: non fol, sive ali-  
quid distinctum à sole luceat.

47. Dices 5. Implicat in terminis, quod  
ens perfectissimum sit Chimera: ergo. Resp. 1.  
conced. totum, ad omnem Chimaram requi-  
runtur termini implicantes contradictionem,  
adeoque etiam ad hanc, de qua loquimur.  
Resp. 2. disting. ant. ex mente Athei, id est,  
ipsi termini: Ens perfectissimum sunt contradic-  
torii. conced. ant. id est, ipsa implicantia, refle-  
xè sumpta est Chimera, vel nulla. neg. ant. &  
conseq. & retroquo in creatura perfectissima.  
Si urgeas: ergo DEUS ex terminis est implica-  
torius. Resp. disting. illat. DEUS est ex terminis  
implicatorius, id est, evidenter est implicatorius,  
quod aliquando significatur per has voces. neg.  
ant. id est termini, ex quibus fit definitio, vel de-  
scriptio DEI, sunt implicatorii, subdit. sunt rever-  
tales. neg. ex mente Athei, conced. illat. quod autem  
ipse male hos terminos accipiat, debet ei de-  
monstrari a posteriori, cùm à priori non possit.

48. Dices 6. Nullus defectus est sine de-  
fectu: Chimera est defectus: ergo non est sine  
defectu: ergo per legitimam conversionem  
ens sine defectu non est Chimera. Cum hoc  
coincidit argumentum, quod Viva p. 1. disp.  
q. 1. a. 3. n. 15. proponit: nulla Chimara est  
sine contradictione: ergo nulla est sine imper-  
fectione: ergo ens sine imperfectione non est  
Chimera. Et addit, non posse responderi,  
Chimeram esse bonam, & non bonam; nam  
hoc ipso non est bona, dicit, nisi cum addito  
distrahente, atque adeò absolute non est bona.  
Sed idem reponit Atheus, & dicit, ens perfe-  
ctissimum etiam tantum esse tale cum addito  
distrahente, scilicet ente, quod in suo conce-  
ptu involvit imperfectionem, adeoque absolutè  
non est perfectissimum, imò nec bonum. In  
forma responderi potest primò dist. ma. nul-  
lus defectus in statu exercito est sine defectu  
conced. mas in statu signato, seu in intellectu  
præscindente. neg. ma. & conc. mi. sub ea-  
dem distinctione conc. vel neg. conseq. Ex-  
pliatio uberior hujus responsoris potest potest  
ex n. 36. & 37. Infuper notandum, similes pro-  
positiones necessarias de creatis esse sicutem impli-  
citè conditionales, in quibus copula est sumi-  
tut tantum in vi copule, ut significet tantum  
convenientiam predicati cum subiecto: non  
autem in vi verbi, ut significet idem, ac exsistit;  
unde neque in propositione converte potest  
sumi in vi verbi, e.g. quia in ista propositione  
necessaria: Omne currens est animal: copula est  
non significat existentiam: neque in conversa:  
Aliquod animal est currens, potest illam significa-  
re; alia potest ex vero inferri falsum: con-  
sequenter etiam propositio: Ens sine defectu non est  
Chimera: tantum conditionata est, & signifi-  
cat, si detur, vel si existat: & subintelligitur:  
si ens sine defectu alterius perfectionis, quam  
existentia, habetur etiam existentiam, non est  
Chimera. vide n. 47. Resp. 2. neg. mai. quia  
salem aliquis defectus Chimaricus, seu aliqua  
Chimara, id est, juxta Atheum Ens perfectis-  
simum est sine defectu. Quamvis autem eti-  
am sit cum defectu, eo quod involvat utrumque  
contra dictorium, & hinc etiam posse con-  
cedi major, tamen, quia est etiam sine defectu,  
potest eadem major negari, ut docetur in sum-  
mulis, quando examinatur famosum illud enthymema:  
Petrus est equus: ergo baculus est in angulo.

49. Dices 7. Qui dicit: Ens necessarium  
vel necessario existens non existit, sibi contradicit  
in terminis: ergo evidens est, quod existat.  
Idem est, si dicatur: Ens perfectissimum; que  
inter alias perfectiones est etiam necessitas ex-  
istentiæ. Confirm. Ens impossibile evidenter  
non existit: ergo ens necessarium evidenter  
existit. prob. conseq. non est maior connexio  
inter ens possibile, & non existens, quā inter  
ens necessarium, & existens: ergo. Resp. neg.  
ant. quia cum ex mente Athei fieri sit de en-  
tate Chimarico, non est contradictione in hac  
propositio nisi ex parte subiecti, in quo juxta  
ipsum combinantur termini contradictioni. Re-  
torum clara est in propositione, quia dico: Cen-  
tum entia necessario existentia non existunt: quā  
descendo utique non sibi contradicunt adversarii.  
Si fortè velint debere dici: Non existunt centum  
entia necessario existentia, ut scilicet per particu-  
lam malignitatem naturæ omnia negentur, etiam  
Atheus volet dici debere: Non existit ens necessario  
existens. Verbo propositio Ens necessario ex-  
istens existit: est juxta Atheum de subiecto non  
supponente, adeoque falsa, & consequenter ejus  
contradictoria. Ens necessario existens non ex-  
istit: est vera. Ad confir. neg. conseq. ad  
prob. neg. ant. ex mente Athei; quia ens ne-  
cessarium, cū sit complexum ex duobus con-  
tradictoriis, scilicet à se & ens, etiam, utpote im-  
possibile, est connexum cum non existente,  
adeoque non connexum cum sua existentia.

50. Ob. 2. Ex eodem Perez argumen-  
tum,

### An Deus possit demonstrari à priori, vel quasi à priori.

11

tum, quod ipse vocat argutum, alii verò mi-  
rabile. Vel datur DEUS, vel non datur DEUS:  
quidquid dicatur, datur DEUS: ergo, prob.  
minor: si datur DEUS, habetur intentum: si  
non datur DEUS, datur negatio necessaria DEI:  
sed hæc ipsa est DEUS: ergo si non datur DEUS,  
datur DEUS, mai. patet; si enim non datur  
DEUS, debet esse impossibilis; quia non potest  
deinceps dari, cùm non possit incipere: ergo  
ejus negatio est necessaria. mi. prob. Ipsa nega-  
tio DEI est ens necessarium: ergo DEUS:  
Confirm. Omne, quod est absolute necessari-  
um, non est prudenter odibile: sed, quod non  
est prudenter odibile, non habet defectum:  
ergo est ens perfectissimum, adeoque DEUS:  
atqui negatio DEI juxta Atheum est absolute  
necessaria: ergo. Resp. ex mente Athei, neg.  
mi. & dico, non dari DEUM ad. probat. neg. mi.  
ad ejus prob. neg. ant. Negationes ex doctrina  
Suarezii. & Recentiorum longe communiori,  
quam etiam in philosophia secutus sum, non  
fuerint, sed sunt nihil: cuius oppositum nec  
à longe est demonstratum; quare ad summum  
est hoc argumentum pro existentia DEI pro-  
babile.

51. Ad confirm. conc. maj. dist. mi. quod  
non est odibile, non habet defectum moralem,  
conc. mi. non habet defectum physicum, vel po-  
sitivum, vel negativum, neg. mi. & conf. Odium  
& amor non tam resipicunt bonum physicum,  
quam morale. Sic peccatum, licet ut ens ha-  
beat bonitatem physicam, non potest pruden-  
ter amari: at negotio panarum infernalium,  
licet non habeat bonitatem physicam, tamen  
est prudenter amabilis. Sic etiam odium non  
potest ferri in omnem defectum physicum, &  
negativum tantum; alia etiam visio beatifica  
& B. Virgo essent prudenter odibiles; sed requi-  
ritus aliquis defectus vel moralis, vel physicus  
talis, qui malum aliquod, vel molestum odio  
habent afferat: talis autem Atheus non est ne-  
gatio DEI; unde ab illo non potest prudenter  
odio haberi. Ex eo autem, quod est purum  
nil, habetur magnum defectum physicum, &  
minime est DEUS.

52. Ob. 3. ex Ulloa *Physica Speculativa*  
p. 1. disp. 3. c. 1. §. 2. n. 12. Evidens est evi-  
dentiæ metaphysicæ ex illis, quia non quidem  
obtinet omne os omni tergiversationi humana,  
sed qualis datur inter homines cordatos, scilicet talis, quam prudenter negare non possit,  
DEUM non esse monstrum Chimaricum, sed  
esse possibilem: ergo evidens est, cum ex-  
istere: quia evidens est, cum debere habere  
omnem perfectionem simpliciter simplicem,  
inter quas evidenter est necessitas existendi.  
Hæc ibi fuit hic auctor, ubi etiam contendit,  
ad evidentiam metaphysicam non requiri, ut  
nemo contradicat, aut nullus propositus fallibilis-  
tatis scrupulus subsit: cùm omnes demonstra-  
tiones etiam Geometrica nitantur experientia  
sensuum per se fallibilium. Sed ego hucusque  
semper cum communis judicavi, quod eviden-  
tia præsentium metaphysicæ, intellectum termi-

nos ritè penetrantem rapiat ac necessitatet ad  
affensem, ut nec prudenter, nec imprudenter  
posset dissentiri, quia non est liber; cùm tamen  
imprudentia libertatem supponat. Sanè cer-  
titudo tantum moralis jam excludit dissentium  
prudentem, imò etiam lepide proprie unice  
probabilis. Verum est, posse aliquando averti  
intellectum à consideratione motivorum evi-  
dentiū; at dum ea actu considerat, dissentiri  
non potest. Neque etiam necesse est, quod  
omnes objections in oppositum claram solvan-  
tur (quia aliquando etiam evidenter, ut  
motu corporum, obiecti possunt difficultima)  
modo rationes evidenter ostendat, obiecta  
tantum esse sophismata.

53. Ad id, quod additur de fallibilitate sen-  
suum, respondere, negando, quod experientia sen-  
suum prorsus universalis, & constans omnium  
Gentium & hominum, doctorum & indocto-  
rum possit fallere (aliud est est de experimento  
vel casu particulari) alia non erit mihi vel tibi  
evidens, quod detur mundus aut alia creatura  
præter me aut te: nec quod dentur mala, aut bona  
&c. & sic nec ex creatione mundi, nec ex po-  
videncia demonstrari poterit DEUS, nec ex mi-  
raculis, quia etiam sensibus percipiuntur &c.  
quas tamè demonstrationes SS. PP. præcipue ap-  
probant: quare si tantum prudenter negari non  
possit, non videtur evidens propositio aliumpta.  
Sed his omnibus fermè omisissis, in forma ad argu-  
mentum dist. ant. evidens est à posteriori, DEUM  
non esse monstrum. con. ant. evidens est à priori,  
vel quasi priori præscindendo ab omni creatura,  
ex qua inferatur ea possibilis, & ita, ut pru-  
denter negari non possit, esse evidens dati  
DEUM. neg. ant. Vel aliter. ut prudenter negari  
non possit cum dari, subdit. ut non possit  
prudenter negari positivè, seu per positivum  
diffusum. om. ant. ut non possit negari negati-  
vè, seu affensus latente suspicere neg. ant. &  
conf. si enim nulla ratio à posteriori afferetur,  
cum propositio hæc: DEUS existit: per se no-  
ta non sit, posset quis suspicere latente affe-  
sum; hoc autem ipso evidenter non adserit; &  
quia intellectum non raperet, quantum posse  
fora dici adesse aliquam probabilitatem. Et  
certè, cùm in DEO involvatur afferitas, non  
video, quomodo statim in eo casu raperetur  
intellectus ad eam affirmandam, aut quomodo statim imprudente accularetur, qui  
suspenderet affensem, & querere motivis  
aliqua.

54. Ob. 4. ex Esperanza. Dantur veritates  
aliquæ obiectivæ simpliciter necessariæ, ac æ-  
ternæ, e.g. *Quodlibet est, vel non est: Homo*  
*est animal rationale* &c. sed veritates necessariæ  
& æternæ sunt ens necessarium ac æter-  
num, consequenter DEUS: ergo. Confirm.  
Veritates creatae sunt conclusiones deducere ex  
veritate prima increata, seu DEO: ergo debet  
ille admitti antecedenter ad veritates creatas,  
& independenter ab illis, prob. conseq. præ-  
missa non dependent à conclusione, & hæc  
non potest esse evidens, nisi illa pro priori jam  
B 2 finis

sint evidentes, ergo Resp. Hec argumentatio nuntiatum fundamento probabilis, quod veritates necessarie de creatis realiter ab aeterno existant, seu aliquid fini per statum, & idenficiantur cum DEO, quod a plurimis nostrorum negatur, & negabatur etiam a nobis, quando agenus de DEO scient. Resp. 2. ex mente Athei negantis omne increatum, & simpliciter necessarium ab aeterno, neg. ma. si intelligentiam dari per statum: si autem tantum intelligentiam dari per ampliationem, vel alienationem, neg. mi. nam DEUS debet dari per statum: sed de his iterum, quando de DEO scient. Ad confirm. neg. ant. Imo econtra veritates creatarum sunt premisse, ex quibus a posteriori infertur veritas prima, seu DEUS.

55. Ob. Implicat evidenter, omne ens possibile esse imperfectum: ergo necessariò aliquod ens possibile non est imperfectum: ergo est DEUS. Prob. ant. Omne imperfectum evidenter ideo est imperfectum; quia ipsi deest ulterior perfectio possibilis. sed implicat evidenter, quod omni possibile deest ulterior perfectio possibilis: ergo implicat evidenter, omne possibile esse imperfectum. Resp. 1. Rector. arg. in numero sic. Implicat, omnem numerum finitum esse imperfectum in ratione numeri finiti: ergo aliquis est perfectissimus, seu maximus numerus finitus. prob. ant. Omnis numerus est imperfectus in ratione numeri finiti: quia deest ipsi ulterior additio finita possibilis: sed implicat, quod omni numero possibili finito deest aliqua additio aliquius numeri fini: ergo. Idem rutorquetur in creatura perfectissima sic. Implicat, omnem creaturam esse imperfectam in ratione creaturarum: quia impossibile est, ut omni creatura possibili deest aliqua perfectio creata, cuius tamen defectus eam facit imperfectam in ratione creatura, vel inter limites creatura.

56. Resp. 2. om. quod possibilis entium sit a priori, vel ex termino nota; cum aliqui a criter defendant, esse tantum notam a posteriori, seu ab experientia: resp. inquit, disting. ant. Implicat, omne ens distributivè acceptum esse imperfectum. neg. ant. collectivè acceptum. om. ant. (quia fors posset negari suppositum, quod omne ens possibili posse sume per modum unius) & neg. conseq. ad prob. iterum disting. mi. implicat, quod omni possibili collectivè accepto deest ulterior perfectio possibilis, omni. ex ratione modo data: implicat, quod omni possibili distributivè accepto deest ulterior perfectio. neg. mi. & conseq. Ex hoc argumento ad summum sequitur, quod intra totam collectionem infinitam omnium possibilium (si tamen ita possint accipi per modum unius collectionis) deberet tandem dari omnis perfectio possibilis; quia tamen collectio DEUS esse non posset; cum hic debeat esse ens unum, simplex, non aggregatum ex pluribus imperfectis.

57. Dein necdum est demonstratum, quod inter omnes perfectiones possibles etiam

sit aleator, quam cum semper neget Atheus, donec ei a posteriori demonstretur, ex hoc argumento nondum demonstratur DEUS. Negabit etiam Athetus, quod collectio entium infinitorum ita jam exilit, vel etiam aliquando exilire posset, ut non sit possibile ens perfectius omni ente jam existente distributivè sumpto, cuius causa assignari potest concursus plurium caulfarum tantus, ut totus actus primus proximus sit perfectior effectu, licet qualibet causa febris sit imperfectior. Si velis cum impugnare ex implicativa infiniti in creaturis, dato etiam, quod haec possit demonstrari, jam erit demonstratio DEI a posteriori, seu creaturis.

58. Dices 1. Quodlibet ens est imperfectum; quia opponitur perfectum; sed nullum ens est imperfectum; quia opponitur Chimera: ergo ens perfectissimum non est Chimera. Resp. retor. arg. in numero maximo & creatura perfectissima. In forma neg. maj. Juxta Athem ens est imperfectum vel quia opponitur ideo collectio; vel quia opponitur perfectior, & perfectior in infinitum. Dein etiam major, ut sit innegabilis ab Atheo, non potest intelligi, nisi de ente perfectissimo inter possibilium: tale autem juxta ipsum non est ens a se: unde etiam om. in hoc sensu majore, non est demonstratus DEUS. Aliqui huc videntur dicere, quodlibet ens est imperfectum; quia excludit aliquam perfectionem sibi possibilem: sed, cum essentia sint immutabiles, sunt etiam imperfecta; quia excludit perfectionem sibi impossibilem: e.g. homo est imperfectus; quia habet inferiorem naturam, quam sit angelica: & tamen istius identitas ei possibilis non est.

59. Dices 2. Omne imperfectum ideo est imperfectum; quia nec formaliter, nec eminenter in se continet omnem perfectionem possibilem: sed nihil est imperfectum; quia non est Chimera: ergo continere formaliter, vel eminenter omnem perfectionem possibilem non est esse Chimaram: ergo DEUS, qui ista continet, non est Chimera. Confit. omne ens est ideo imperfectum; quia non est simpliciter indefectibile, nec sibi sufficiens ad existendum, nec alii absoluti necessarium: ergo tales non est imperfectum, consequenter non est Chimera. Resp. argumentum iterum retor. in numero maximo & creatura perfectissima. Dein vel inter omnem perfectionem possibilem includitur etiam aleator, vel non. Si secundum. neg. ultimam conseq. quia sine hac etiam cum omni perfectione possibili non datur DEUS. Si primum. neg. suppositum; cum juxta Athem aleator, utrum terminus complexus ex duabus contradictionibus, non sit perfectio possibilis; cumque hanc adversari subtiler, in forma nego suppositum majoris, vel ipsam maiorem; nam quodlibet ens est imperfectum; quia vel non est tota collectio omnium entium, vel quia semper aliud, distributivè sumptum, est possibile perfectius, sicut solent philosophi dicere, quamlibet creaturam esse imperfectam; non, quia opponitur creaturæ perfectissimæ, sed

quia

*An Deus possit demonstrari a priori, vel quasi a priori.*  
quia perfectiori, & perfectiori in infinitum.

60. Ad confirmationem. Fors ex mente Atheti potest transmitti, quod tota infinita collectio in aliquo sensu sit simpliciter indefectibilis, sibi sufficiens ad existendum, etiam non quad singulas partes, tamen secundum alias scilicet de novo producendis absolute necessaria: & hinc quodlibet ens distributivè sumptum (de quo intelligi debet antecedens) potest dici imperfectum; quia non est tam perfectum quam tota collectio. Hinc om. ant. & dist. conseq. ergo tale ens talis collectio non est imperfecta, conc. conseq. tale ens unum & singulare, neg. conseq. hoc enim habetur aseitatem strictè talem, que repugnat juxta Athem: ut vero collectio illa non haberet aseitatem strictè talem; cum singula partes essent productæ, & producentes: in quo licet errer Athetus, tamen error eius debet a posteriori demonstrari, scilicet ex natura creaturarum. Nec dicas: si nulla pars distributivè sumpta continet omnem perfectiōrem possibilem, tunc neque tota collectio; nam de hac re agemus infra, ubi de argumento a sensu distributivo ad collectivum.

61. Ob. ultimè. Evidens est non omnia implicare: ergo evidens est DEUM dari prob. conseq. si non omnia implicant, tunc vel est possibile ens coniungens, vel necessarium: quidquid admittatur, datum DEUS: ergo. prob. mi. Si est possibile ens necessarium, datur DEUS, ut patet. Si est possibile contingens, tunc etiam est possibile necessarium. prob. illatum. Si tantum essent possibilia entia contingentia, possent omnia decifere, adeoque nihil amplius esse possibile: hoc evidenter implicat: ergo, Resp. hanc demonstrationem non nego esse bonam; sed nego esse a priori; nam 1. nitor propriæ cuiusque experientiæ, de se ac aliis creaturis existentibus, adeoque possibilis, que experientia praefert de se, non habetur præcisè per sensus, sed immediate per intellectum: vel certè, si sensus concurrunt, non possunt in hoc falli.

62. Quod ideo addo; quia quidam volunt dicere, quod, cum sensus semper fallibilis sint, non possit aliquid sensibile demonstrari a priori, sed debet esse intellectuale, & consequenter DEUS: quod ramen necessarium non est: inio negatur merito, sensus universaliter quod omnia possunt falli, cuius rationem dedimus n. 53. 2. Quod ex contingentibus sequatur necessarium, non probatur a priori, sed a posteriori; quia contingenta sunt effectus entis necessarii. Inio, nisi per demonstrationem a posteriori demonstraretur, quod sine ente necessario non possit esse contingens, etiam indeterminate sumptum, eodquod nec itud suâ causâ carere posset, Athetus distinguens maiorem ultimi syllogismi, & dicet, posse quidem omnia possibilia contingenta determinare sumptum decifere, non vero omnia indeterminate sumptum. Sed & minor, quod scilicet implicet nihil amplius esse possibile, videntur tantum esse demonstrata a posteriori per experientiam a creaturis habitan-  
tam.

## ARTICULUS V.

*An & quomodo DEUS possit demonstrari a posteriori.*

63. Dico. DEUS demonstrari potest a posteriori, hoc est, per argumentum à creaturis defumpta, tam moralia, quam physica. Per moralia autem argumenta non intelligo tantum moraliter certa, sed ex principiis directivis morum alcumpta, quae talia sint, ut neutiquam fallant. Incipiendo autem a priori argumentorum specie, sic demonstratur DEUS. Primo. Universalissima, & constantissima persuasio hominum, quae simul est fundamentum omnis honestatis, est necessariò vera: talis est persuasio de existenti DEI: ergo. prob. ma. Est prorsus incredibile, quod homines, alii à tam facile diffidentes, ubique tam constanter conspirarent in fenienciam aliquam, nisi ad eam inclinarentur à natura, quae ad falsitatem non inclinat, nisi velimus dicere, quod etiam prima principia fallere possint, tam speculativa, quam practica, & quod primum etiam principium, & fundamentum omnis honestatis sit Chimaricum quoddam imaginationis ludibrium quod pre aliis decipiuntur probi, atque honestus, fecus autem perfidius quicunque, id est Athet, atque adeò veritas lateat probos, patet improbis, consequenter natura non impellat ad errorem perfidium, superfluoq; scilicet cultum DEI, & ad judicandum esse virtutem id, quod est grande virtus, atque remordet nos conscientia non ob commissum, sed ob omissum peccatum, quae omnia sunt evidenter falsa.

64. Minor superior negari non potest: nam omnes nationes, & genera hominum aequaliter aliquem DEUM, ut confit ex omnium historiis, ex Sancto Augustino cit. n. 22. & ex Cicero, cit. n. 25. Quamvis autem paucissimi quidam ut Protagoras, Diagoras, Lucianus, Machiavellus, & similis farinx nequissimi hominum fortè aut sunt DEUM negare, id non obest universalissima omnium aliquam persuasionem: nam & illud principium: *Quodlibet est, vel non est:* fertur à Democrito & Epicuro negatum. Dein etiam hujusmodi homines raro DEUM negant interiori, vel, si hoc aliquid faciant, non faciunt constanter, sed ad tempus, ut licentius vivant: at polte, in subditis præsternit casibus; aut periculis, tonante, aut fulminante celo, etiam DEUM inclamat, vel aliquando blasphemant.

65. Quod autem Brasili dicuntur nullum agnovisse DEUM, non est universaliter verum, nam in vita V. P. nostri Iosephi Anchietæ dicti Brasili Apostoli (ubil. plura de Brasili est reperire) mentio habetur de Idololatria; item dicitur, quod ipsi Brasili sapientia DEUM tanquam Vindictam scelerum timuerint; aliqui etiam latitudinem vitam egerint; quod inter eos etiam venefici fuerint, quos tanquam Santos & Deos coluerint; quod dixerint, DEUM ecclie Dominum injuras sibi a Lustriis illatas ultum fuisse: ipsum Anchietam amicum DEI vocaverint.